

Capbreu 'llista de noms i valors legals' i *capbrevar* 'compilar tals llistes', compostos de *breu* 'document', o 'llista concisa, inventari', amb l'element anteposat *cap-* sigui a manera de prefix (com en *cap-tenir*, *cap-llevar*, *cap-ficar*, *cap-vuitada*) sigui en el sentit substantiu de 'capítol, part d'un llibre legal' [*capbreu*, S. XII, *capbrevar* S. XIV]. El substantiu català ja el tenim amb terminació llatina com a títol d'una llista o inventari dels delmes d'Avinyó, en el S. XII: «hec est *capud breve* de decimis de Avinione» en el *Cartulari de Poblet* (163), i figura en Lluïl: «féu sciure en lo *cabbreu* del draper que si s'esdevenia cas que demanàs misericòrdia al rey, que lo rey volia usar en ell de justícia» (*Blanq.*, NCL. II, 105.1). Es refereix principalment al S. XIV l'explicació del gran coneixedor de la història del nostre dret antic i consuetudinari, Eduardo de Hinojosa: «los terratenientes declaraban --- bajo la forma de confesión --- de los tributos y servicios que debían al señor territorial, y se insertaban en volúmenes a que se daba el nombre de *Cap-breus* (del lat. *caput breve*): el *capbreu* abarcaba, por tanto, la enumeración de los derechos que correspondían al señor sobre el colono y la tierra que éste cultivaba» (*El Régimen Señor. en Cat.*, p. 18).

El mot cat. passà a l'arag. (i cast. *cabreo* i it. *cabreo*: «índice de' beni pertinenti ad un corpo morale --- il Rezasco riporta la voce colle tre forme di *cabreuo*, -ero, -eo, e ne allega due esempi, *Ufficio Giurisd. Lucchese* a. 1664, e *Gran Priorato d. Relig. Malt. Ven.*, a. 1733 --- convien dire che esso entrasse fra noi nel seicento mediante l'influsso dell'ordine di Malta» (Zaccaria, *L'Elem. Iberico nella L. Ital.*, s. v.). Avui encara s'usa, sobretot entre notaris, però també entre elements més populars de les valls pirinenques (a Taüll m'ensenyava un cultivador de la terra un «*capbreu*», llista de noms del terme, el 1953).

El verb *capbrevar* és 'formar llista legal' i ens en citen exs. en docs. mallorquins i barcelonins de 1387 i 1490, però apareix també amb ús literari: «ella present / fiu testament, / fent-la hereva: / de fet *cap-breva* / tots mos censals, / perpetuals / e los moments», «Eva --- ligà / a ses hereves / --- / ab l'inferral / drach Lucifer: / d'ell censaler / emphiteotes / les féu a totes / jus sa fadiga, / e les obliga / a fer errades: / té *capbrevades* / totes arreu / en son *capbreu*», JRoig (*Spill*, 2922, 10494); «lo feu del lloch de Cabó, que fonch d'en Joan Sala de Organyà, / e fonch regonegut en poder de mi, Pere Tragó, *cap brevant* a 22 de març any 1493», *Spill* de Castellbò (any 1518, fº 34v).

És curiós veure que aquest mot transcendí tant a l'esfera dels propietaris pagesos i menestrals, que més d'un cop fou usat en sentits vagues i a vegades caricaturals o impropis: per a certs mallorquins *capbrevar* sembla poder-se usar amb un significat ben pròxim al d'«anular, cancel·lar» (BDLC x, 1918, 3); d'altres degueren donar-li vagues matisos emfàtics d'«argumentar, pledejar casuísticament, com un picaplets o legulei» mastollant doctoralment bàrbares llatínades: go que veurem aplicat en l'etimologia *cap-*

breavorum que donarem en COBERBO a aquest mot i a *cabermóni*, *cabermòrum*. Pel que fa a l'etimologia i la forma de la composició deixo ja consignat a dalt els amples termes en què podem considerar-la assegurada; és veritat que també fóra concebible, puix que el *capbreu* i la *reva* són coses tan semblants, de pensar en un derivat d'aquesta: *cab-revar* que fàcilment passaria a *capbrevar* (cf. *capbussar* < *cabussar* i viceversa *capbòria* > *cabòria*), i llavors, contra totes les aparències i arguments quasi forçosos (d'ordre cronològic i filològic), fóra *capbreu* el que derivaria de *cabrevar* i no a la inversa. Però hem de descartar-ho com a molt menys versemblant, i crec que més aviat hem de donar la preferència, sobre la possibilitat de *cap-* amb categoria de mer prefix ('+breu 'carta, document'), a la composició amb el veritable substantiu *cap* en el sentit de 'capítol', 'capítols legals (com els d'un matrimoni o capitulació)' CAPUT BREVE 'capítol concís, mer inventari sense gaire explicacions', com si diguéssim «per summa capita» (cf. DCEC I, 561, curta nota on m'inclinava en sentit un poc divergent). *Capbrevació* [1585; 1695, Lacav.]; *capbrevari*; *capbrevador*; *capbrever* (DAg.).

Capdavall i *capdamunt*: aqueixes combinacions amb *avall* i *amunt*, encara que no registrades pels diccionaris fins al segle passat, tingueren, ja bo i soldades, una antiguitat, i demostren unes arrels ben vastes i fondes, si tenim en compte algunes dades esparses i certes variants en terres apartades del cat. central: «vângran an una val, devant un armitatge qui astave al *cab de val*» en la *Questa* del mallorquí Reixac, S. XIV, 22.12 (en grafia normal: *vegren en una vall davant un ermitatge qui estava al capdevall*). En els parlars del Migjorn valencià la combinació consonàntica se simplifica i altera segons les normes valencianes de fonètica sintàctica: «la *kadavâl* a la Torre de les Maçanes i molts altres pobles d'aquella zona, al *kadavâl* o *sobre kadavâl* a Moixent; a la Nucia (1963) *pd* s'hi ha ensordit: «la Punta és al *katavál* del Planet», i substantivat: «aquell *katavál* que hi ha allà» 'aquell fondal o peu de turó'. Fenomen que degué tenir gran extensió en temps passats, car això ens explica el nom de lloc i antropònim *Catessús* (-*tassús*), molt conegut, i *El Cataplà*, que registrem en altres rodals: < *Cap-de-sus*, *Cap-del-pla*.

De l'antic soldament en l'Alta Garrotxa, en els temps en què allà encara era el més popular l'article mallorquí, *es*, *sa*, ens forneix testimoni la locució *al capdessavall*, que vaig sentir repetidament l'any 1936 al Ripoll de Talaixà: «quan sigui al *kabðasabâl* del cingle (ha de passar el riu)». A l'Alt Aragó s'havien usat amb valor paral·lel a les catalanes unes locucions castellanes *cabo-de-bajo* i *cabo-d'alto*, concretes avui en *kob-*: «cerca del *kobâlto* de la hoyá» (Baraguás, 1966), Suertes del *kobápo soto* 'del capdavall del Soto' a Oliván (1965). També s'ha dit *al capdellà* (sobretot a Mall., on ha quedat fixat, de més a més, com a nom d'un poblet), i *al capdavant*, des del qual s'ha format *capdavanter*, aquests molt freqüents en la premsa política del Princ. i en literatura recent de